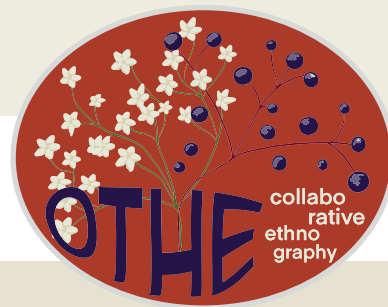




# DUJ DZSÉNE KETTEN



Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella

## A két részre szakadt város

**Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella**

„A változás úgy kezdődik, hogy valaki elindul valamerre”  
(Bogdán László)

A két részre szakadt városban KETTEN élünk, romák és nem romák. Mióta az eszem tudom, Tiszavasváriban mindig éltek romák. A város két szélén telepedtek le, a férfiak dolgoztak, az asszonyok nevelték a gyerekeket, ellátták a családot. A gyerekek a város két szélén lévő iskolába jártak. A roma és nem roma lakosság kisebb-nagyobb súrlódásokkal, de alapjába véve békésen élt egymás mellett. A rendszerváltás után a munkahelyek megszűnése az alacsony iskolázottságú roma lakosságot sújtotta jobban, bár a magyarok közül is sokan váltak akkor munkanélkülivé. A segélyből nem lehetett megélni, mindenki kereste a lehetőségeket. A romák többsége mellett a magyar lakosság egy része is mélyszegénységbe süllyedt. A nehéz, kilátástalan helyzetben lévő emberek a bennük felgyülemlett indulatokat sokszor kontrollálatlan módon vezették le, okkal-ok nélkül sértegették, gyanúsították egymást. Felelősöket kerestek, és ráta láltak egymásra. A magyarok a romákat, a romák a magyarokat hibáztatták.

Ahogy javult a gazdasági helyzet, és egyre több munkahely lett elérhető, a magyarok életkörülményei folyamatosan javultak. A romák munkavállalása esetében a képzetlenség mellett az időközben felerősödő romaellenesség is megjelent, így számukra jobbára csak a közmunkaprogram maradt. A mélyszegény-

ségből nem tudtak kitörni, lakókörnyezetüket elhanyagolták, a városlakók erre vezették vissza az akkor elég nagy létszámot érintő hepatitisz-járványt. Gyakorivá vált az italozás, a fiatalok körében a hangos, éjszakába nyúló bulizás, és az utóbbi időben megjelent a droghasználat is. Azok a romák, akiknek az anyagi helyzete engedi, igyekeznek elköltözni a telepről, de az előítéletek ezt is megnehezítik. Eljutottunk oda, hogy a két népcsoport szinte ellenséggént tekint egymásra. A már meglévő sérelmekhez újabbak jönnek, a romák, magyarok egyre távolodnak egymástól. Ha valami rongálás, illegális személtlerakás, hangoskodás, agresszív cselekmény történik a városban, azért a magyarok szerint csak a romák lehetnek felelősek, a romák viszont sérelmezik, hogy a magyarok ilyenkor általánosságban beszélnek „a cigányokról”. Nem látják, vagy nem akarják látni, hogy a romák között is van sok rendes, dolgos, igyekvő ember, és a magyarok között is van, aki lusta, igénytelen, agresszív.

Van tehát egy kettészakadt városunk. A szakadásért KETTEN – romák, magyarok – vagyunk felelősek, tehát KETTEN kell jóvátennünk. Csak KETTEN együtt érhetjük el, hogy a kettészakadt városunkból újra egy legyen. Micimackó után szabadon: érjük el, hogy TE meg ÉN újra MI legyünk.

Hogy érhetjük ezt el? Hogy fogjunk hozzá? Ha elkezdjük a kezdetekig feltárni az okokat, sosem érünk a végére, és most a jelent kell orvosolni. Hogyan? Szerintem úgy, hogy próbáljuk meg megismerni egymást. Minden helyzetben vagyok ÉN és a MÁSIK. Az első lépés önmagunk (ÉN) megismerése. Ha ismerem saját magam, felismerem az érzéseimet, észreveszem, mi az, ami jó érzéssel, nyugalommal, örömmel tölt el, és mi az, amitől félek, ami elszomorít, bánt, indulatokat, haragot vált ki belőlem. Ha ez sikerül, képzeljük magunkat a MÁSIK helyébe. Neki is vannak érzései, érezhet félelmet, haragot, lehet bosszús, de lehet nyugodt, megértő, barátságos.

Kedves roma, nem roma városlakók! Kérlek, gondolkodjatok velem! A kérdéseket a saját életem tapasztalataiból fogalmaztam meg.

Láttátok-e édesanyákat, nagymamákat az udvaron teknő mellett görnyedve ágyneműt mosni? Tördeltetek-e „csutka íziket” a sparhelt előtt guggolva, hogy megfőjön az ebéd vagy legalább egy helyiségben meleg legyen télen? Hordtátok-e a vizet kupában, vödörben a közkútról, hogy legyen a főzéshez, mosáshoz, fürdéshez? Szégyelltétek-e magatokat az osztálytársaitok előtt, mert nem tudtátok befizetni az osztálypénzt?

FOLYTATÁS A 3. OLDALON



**Párbeszéd az előítéletekről**

Ebben a rovatban olyan írások és interjúk szerepelnek, amelyek megvilágítják, hogyan működnek az előítéletek mindennapi életünkben, és milyen hatással vannak az érintettekre.

**Ahogy az ujjam se egyforma, nincs két egyforma ember**

**Lakatos Józsefné Réca írása Tokár Zoltánné Katalin és Kerekesné Lévai Erika kommentárjaival, Schmidt Ildikó, Tarsoly Eszter és Heltai János Imre közreműködésével\***

Az egy kalap alá vetés egyáltalán nem jó, mert nem vagyunk egyformák, sem a romák, sem a magyarok. Vannak a romák között is, akik isznak, nem dolgoznak, csellengenek, de hát magyarok között is vannak olyanok. Vannak olyan cigányok, akik odafigyelnek a gyerekükre. Én arra nagyon büszke vagyok, hogy az én családom nagyon sokat foglalkozik a gyerekejükkel, úgy a rokonaim, úgy a gyerekeim, mi mind olyan életet élünk. De tudok olyant is, szomszédok, akik isznak, drogoznak és nem foglalkoznak a gyerekkel. De magyarokat is ismerek olyanokat, akik rosszabb körülmények között vannak, és isznak. Ahogy az ujjam se egyforma, nincs két egyforma ember. Mint ahogy tanárok között is van olyan, hogy nézi le a roma gyerekeket. Azzal a tanárnak többet kellene foglalkozni, amelyik gyerekkel otthon nem tudnak annyit foglalkozni. Mint én is a kisunokámmal, addig nem alszik el, nem megy ágyba, amíg öt versszakot meg nem tudott tanulni. Most van az Anyám tyúkjá, azt tanulom vele. Az unokám büszke volt rám, hogy én is tudom ezeket a verseket.

Nem mindegy, hogy milyen tanár tanítja a gyereket. Van olyan tanár, akiből én kinézem, hogy ő agresszívvá tenné a gyereket. Én nem adnám a gyerekemet hozzá. Őmiatta lenne agresszív a gyerek. Mert az ilyen tanár azt nézi, hogy az a gyerek milyen családból való, ő csak azzal foglalkozna, aki szimpatikus neki, nem azzal, aki rossz körülmények közül való, hanem ahol a szülő szimpatikus neki. Neki az olyan gyerek kellene, akinek a szüleje hozzá hasonló, a tanárhoz, a pedagógushoz hasonló. Ismerek olyant, aki több cigány gyereket lenézett, és volt, akit meg kiemelt. Tehát akinek a szüleivel ő ki tudott jönni, neki az olyan gyerek volt a kedvence.

Milyen körülmények közül való az a gyerek, ezt nézi. Rosszabb körülmények közül, vagy egy olyan kiemelt családból való. A rosszabb körülmény azt jelenti, hogy halmozottan hátrányos helyzetű. Például, ha dolgozik valakinek a felesége, dolgozik a férj, a szakmájukban dolgoznak, akkor ők nem kapnak támogatást, ők nem halmozottan hátrányos helyzetűek. De akkor is cigányul beszélnek, az ilyen kiemelt családok között is van ilyen, aki cigányul beszél, és szerintem az ilyen pedagógus nem szereti, ha cigányul beszélnek. Azt lehet rajta látni. Olyan a szókiejtése. Olyan mondatokat mond, hogy ő nem engedné az ő unokáját a Kabay iskolába járni. Minden nap megyek az unokámért, én látom, milyen szépen járnak a cigány gyerekek iskolába.

Én nem veszem egy kalap alá a magyarokat, vannak kiemelt

magyarok, akik nem nézik azt, hogy én cigány vagyok. Olyan is van, aki azt mondja, hogy a romákat lenézik a magyarok.

**Kati:** Jónak találom, csak talán egy picikét, amikor a pedagógusok különbséget tesznek, az nem kemény egy kicsit?

**Erika:** Akinek nem inge, ne vegye magára.

**Kati:** Picit sértőnek találom, a pedagógusok közül az is magára veszi, akinek nem inge. De nem kell kivenni. De amúgy nagyon őszintén leírtad.

**Erika:** Vannak olyan tanárok, akik nem szívelik a roma gyerekeket. Ezt írta le Réca.

**Kati:** De vannak olyanok, akik ennyire kivételeznek? Biztos van. Sokszor én is gondoltam már arra, hogy valakivel kivételeztek. Engem is, én nagyon szerettem szavalni, meg a magyart nagyon szerettem, és megtanultunk egy verset, és mindig ötöst kaptam. Egyik osztálytalálkozón azt mondta egy osztálytársam, hogy te csak hallgass, mert te már akkor is ötöst kaptál, ha egy négysoros verset elmondtál. Heltai Jenő Szabadság című versét szavaltam ott fent a lépcsőn. És így sírt Ila néni. Hát, ha ezt te így érzed, akkor legyen. Még ugye mikor én jártam iskolába, és nekem voltak cigány osztálytársaim, mi nem tapasztaltuk meg a lenézést. Az ő érzéseiket nem tudom. Hogy ők hogy élték azt meg, hogy magyar volt az osztálytársaiknak a mit tudom én, hetven százaléká.

**Réca:** Én átéltem ezt. Mikor felmentem az iskolába, eleinte mind cigány osztályba jártunk. Ahol most van a karbantartó műhely. Na, én oda jártam, igen. És nagyon tökéletes tanárunk volt. Egy leninvárosi idős bácsi. Nagyon odafigyelt ránk. Nagyon jól megtanított minket mindenre. És három évig oda jártam.



Lakatos Józsefné Réca és Schmidt Ildikó

És mikor átkerültem a magyarok közt, nemhogy nem jól éreztem magam. Hát egyáltalán, el voltunk különítve, a leghátsó padba. Hányan voltunk? Öten voltunk. Mi el voltunk a hátsó padba különítve. És mikor a magyaroknak ki kellett menni a táblán írni, mi abba nem vettünk részt. Se könyv nem volt nálunk, az olvasó. Amíg a cigányokkal jártam, ott volt. Füzet, ceruza, kréta, olvasókönyv, megvolt mindenünk. Itt már egy füzetet kaptunk, meg egy ceruzát. Onnantól fogva nem is szerettem



Párbeszéd az előítéletekről

iskolába járni. Tényleg így volt. Akkor voltam negyedikbe. Volt egy nagyon erős tüdőgyulladásom, beteg voltam, nagyon sokat kórházban voltam, és ez miatt felmentettek.

**Kati:** Ezeket látod nem tudtam, amiket most elsoroltál. Mondjuk énvelem se jártak, csak negyedikig. Egy fiú járt velünk hetedikig. És nem ballagott velünk senki. Én 1965-ben voltam első osztályos, és 1973-ban ballagtunk, akkor nem ballagtak velünk már. Egyedül egy fiú járt velünk hetedikig, ő kőműves lett. De már meghalt. De most tényleg, így az ő eszükkel gondolkodva, lehet, hogy azért nem jöttek már ötödikbe, mert nem szerettek oda járni. Nem beszéltünk mi erről, gyerekek.

\* Ildi és Eszter rövid, 15 perces beszélgetésre hívták Récát. A témában előre megegyeztünk, majd Réca beszélt róla, miközben Eszter gépelte. A legvégén néhány kérdést is feltettünk, elsősorban arra nézve, hogy kié a szöveg, miután a szöveget visszaolvastuk és megállapodtunk néhány részletben. Minderről hangfelvétel is készült. Az volt a célja ennek a módszernek, hogy a szövegalkotás / írás különböző módszereivel kísérletezzünk, mivel az íráshoz való viszonya más a különféle résztvevő csoportoknak. Ez az a szövegváltozat, amiben mindhárman megegyeztünk. „Kié ez a szöveg?” – ezt a kérdést is feltettük. „Az enyém” – mondta Réca. Megbeszéltük, hogy ő legyen-e az egyetlen szerzője, vagy Ildi és Eszter is legyenek társszerzők. „Ti is társszerzői vagytok” – mondta Réca – „Ha együtt írjuk, akkor nem szidhatnak le, mert ezt együtt mondtuk. Nem kedveségből akarom ezt”. „Meg a kérdéseink nélkül, lehet, hogy nem írtad volna le ezeket a dolgokat” – teszi hozzá Ildi. „Igen” – mondja Réca. „A szívemet bántja, hogy mondjam el, de nincs kinek. Most nektek elmondtam.”

Az így elkészült szöveget később egy csoportos beszélgetésen János felolvasta Réca, Kati és Erika előtt, és megkérte őket, hogy reagáljanak rá. Minden reakciót János jegyzett le, majd ezeket visszaolvastva együtt alakították ki a résztvevők a kommentárok végleges szövegét.

Egymás kölcsönös szeretete, elfogadása a kutatócsoportban és az iskolában

**Tokár Zoltánné Katalin írása, Lakatos Józsefné Réca reflexióival, Heltai János Imre közreműködésével\***

2022-ben kissé izgatottan mentem el a kutatócsoport első workshop-alkalmára. Akkor még Kerekesné Erikán és Szántóné Erikán kívül nem ismertem senkit, vagyis Récát ismertem látásból, de nem tudtam a nevét. A Művelődési Központ tükrös termében volt ez az esemény. Szerintem akkor mindannyian, Jánoson és Eszteren, Kerekesné Erikán kívül kicsit zárkóztak, kissé félénkek, szótlanok voltunk. Nem igazán tudtuk még, hogy



Tokár Zoltánné Katalin és Kerekesné Lévai Erika

A KÉT RÉSZRE SZAKADT VÁROS CMŰ CIKK FOLYTATÁSA

Éreztétek-e magatokat megszegyenülni egy orvosi rendelőben, hivatali ügyfélfogadáson, boltban, vagy bárhol, ahol önhibátokon kívül nem feleltetek meg a társadalmi elvárásoknak? Éreztétek-e magatokat megalázottnak, mert magyarázkodnotok kellett azért, mert másképp beszéltek, másképp gondolkodtatok, másképp reagáltatok, mint a „többség”? Éreztétek-e, hogy gyerekeketek mássága miatt titeket mint szülőt hibáztatnak? Vádoltak-e meg igazságtalanul? Küldtek-e el a munkahelyedről létszámleépítés miatt, hogy csak nehezen találj újra munkát?

Ezek csak kérdések. A válaszokat mindenki a saját tapasztalatai, érzelmei alapján adja meg. Képzeljétek bele magatokat a kérdéses helyzetekbe, válaszoljátok meg, mit éreztetek, kit hibáztattatok, mit tettetek! Gondolkodjatok, érezzetek! Ha ez megvan, elindulhatunk az úton a változás felé.

mit kell majd csinálnunk, hogyan tudunk mi, egyszerű emberek aktívan részt venni egy ilyen kutatócsoport munkájában. Roma és magyar asszonyok, egyetemi tanárok, egyetemi hallgatók egyenrangú félként kezdtünk el munkálkodni. Bennem a roma asszonyokkal kapcsolatban semmilyen félelem vagy lenézés nem volt. Az idő múlásával egyre bátrabbak voltunk, a roma asszonyok kezdeti szótlansága elmúlt, bátrak, közvetlenek lettek. Magyarul is, cigányul is magabiztosan, okosan mernek szólni az őket ért problémákról, sérelmekről, de a sikereikről, szokásaikról, hagyományaikról is szívesen beszélnek, akár kamerák előtt is. Nagyon megszerettük egymást a csoport tagjaival. Úgy érzem, hogy a roma asszonyokat nagyon sérti az, hogy mindenkit egy kalap alá vesznek a városban.

Én soha nem féltem tőlük, nem néztem le a cigányokat, mostanában már pedig, ha bemegyek egy boltba, és hallom,



## Párbeszéd az előítéletekről

hogyan milyen lekezelően beszélnek velük, -- akkor nekem is rosszul esik. Az egyik boltban szalámit szeretett volna vásárolni egy roma asszony, de mivel nem úgy kérte az eladótól, hogy hány dekát szeretne, hanem mutatta a kezével a darabot, ezért förmedt rá az eladó. Sokan nem tudják, romák és nem romák közül sem, hogy hány dekanak felel meg, amit szeretnének vásárolni, vagy nem értik. Persze fordított eset is volt, amikor négyféle szalámit is kínált az eladó, de egyik sem felelt meg. Legutóbb az egyik húsboltba mentem vásárolni, ahol abban a pillanatban már nem volt roma vásárló, előtte mehettek ki, mert az eladók csúfolódva, nevetgélve tárgyalták meg a kiejtésüket a hátuk mögött. Felfigyeltem rá, de sajnos gyávaságból inkább nem szóltam. Utólag már bánom, hogy nem védtem meg őket, és nem mondtam, hogy ők így beszélnek, mert az anyanyelvük cigány, és nem a magyar.

Ha találkozunk az utcán, szívesen megszólítjuk egymást és beszélünk pár szót. Az iskolánkban, ahol dolgozom, sok roma munkavállaló van. Foglalkoztatnak teljes munkaidőben tanítót, pedagógiai asszisztenseket, takarítókat és karbantartót, továbbá takarítókat közmunkában is. Azt gondolom, hogy semmilyen megkülönböztetés nem éri őket, mindenki szereti őket, jól beilleszkedtek a közösségbe, szükség van a munkájukra. Az óvodában szintén vannak roma dajkák, akik nagyon nagy mértékben segítik az óvónők munkáját, főleg amikor cigányul jobban megérti a gyermek, amit mondani akarnak neki. Nekem mint gyermekvédelmi ügyintézőnek sajnos vannak rossz tapasztalataim a tanulók igazolatlan hiányzásával kapcsolatban. Nem tudom, hogyan lehetne ezen segíteni, milyen módon lehetne megbeszélni a szülőkkel, hogy a tanulás és az iskolába járási kötelezettség teljesítése nagyon fontos, és a tankötelezettség nem teljesítése szankciókat von maga után. Ez sem jellemző mindenkire, de nagyon súlyos probléma. Bármilyen tanulóval kapcsolatos ügyintézéskor a szülők együttműködnek az iskolával, és a velük lévő gyermeküknek is jó példát mutatnak.

A hiányzás jelzését törvény írja elő, ezt kötelességünk megtenni a tanulók érdekében. Év végén a bizonyítványba nem, de az iskolai törzslapra kötelességünk felvezetni. Ezek nekünk kényszerű lépések, de a lemorzsolódás csökkentése érdekében ezt meg kell tennünk. Azok a szülők, nagyszülők, akikkel a gyermekvédelem miatt kerülök kapcsolatba, már a városban is köszönnek, megállnak velem beszélgetni, sőt még az utca túloldaláról is átköszönnek. Ezek szerint a szülők szét tudják választani a munkámat és a magánemberként való életemet.

**Réca:** Én úgy látok mindent, mint Kati. Egyetértek vele mindenben. Arról, hogy hogy ismerkedtünk meg mi asszonyok. Meg arra gondolok, hogyha valójában nem beteg a gyerek, kötelessége járjon az iskolába, meg járja ki az iskoláját, mert ezzel fogja tudni magát eltartani. Először a tanár beszélje meg a szülővel, hogy valóban miért hiányzott a gyerek. És akkor, ha a szülő le tudja igazolni, tegye meg. Régebben nem úgy volt, hogy gyámság alatt vették a gyermekeket, kiemelték őket. Nem.

Hanem megbüntették a szülőt. Vagy le kellett dolgozni, vagy le kellett ülni. Általában az apát büntették meg.

**Kati:** Most úgy van a jogszabály, hogy 10 óra fölött már jelenteni kell a gyermekvédelmi szolgálathoz. 30 óra után a rendőrségre föl kell jelenteni szabálysértés miatt. 50 óra után pedig elvonódik a családi pótlék. 250 igazolatlan óra után már büntetőeljárás indul kiskorú veszélyeztetése miatt.

**Réca:** Ez valójában így van, hogy elviszi a szülő a gyereket egyszer vagy kétszer az óvodába, iskolába. A gyerek megvárja, hogy a szülő elmenjen, kihasználja az alkalmat, hogy a barátokkal legyen. És akkor jelenik meg az iskolában a gyerek, amikor a szülő megy érte. A másik, amit Kati mond, az is benne van, de erről, amit mondok, van tudomásom. Sokszor láttam olyat, hogy még kiabált is a szülő a gyerek után.

**Kati:** Egyáltalán nem jó. Nem a ti hibátok, én tudom. Viszont annál rosszabb, mert akkor még inkább nem tud menni a gyerek iskolába. Van, amikor többször ismételt osztályt, azért nem szeretne jönni, mert nem tud beilleszkedni abba az új osztályba. Én nem tudom, hogy mit lehet tenni.

\* A Kati által írt szöveget egy csoportos beszélgetésen János felolvasta, és megkérte Récát, hogy reagáljon rá. Minden reakciót János jegyzett le, majd ezeket visszaolvasva együtt alakították ki a résztvevők azok végleges szövegét.



Kutatócsoporti ülés Tiszavasváriban

## Magyarként, cigányként, afrikaiként, több-féle örökséggel élni Tiszavasváriban

### Opre Csabáné Ica interjúja Benedekkel\*

Benedek egyszerre cigány és afrikai (Sierra Leone) származású. Mivel mind a két örökség érdekes, azt gondoltam, hogy érdekes lehet Benit eddigi tapasztalatairól kérdeznem. Vajon milyen lehet olyan közösségben élni, ahol szinte kuriózum a származása? Egy sármos, komoly, jó kiállású fiatalember ül velem

\* Ica Benedek édesanyjával, Tündikével is beszélgetett. A vele készült interjút online kiadásunkban olvashatják.



szemben, akit gyermekkor óta ismerek, látom a Facebookon, hogy milyen sok versmondó versenyen szerepel, és milyen kitűnő eredményeket ér el. De mindig ott lappang bennem a kérdés, hogy Beni vajon hogyan érzi magát fiatalemberként ebben a társadalomban? Értékelik-e azt, hogy ő származását tekintve milyen különleges a társadalmunkban? Vajon ez a származási sokszínűség előnyös vagy hátrányos volt-e eddig a számára? Ő vajon hogyan élte meg mindezt az elmúlt 14 év során?

*Érzékelted-e valaha is, hogy az afrikai vagy a cigány voltod miatt bántottak? Bántottak-e egyáltalán ezek miatt?*

Persze. Igen.

*Hol? Mikor?*

Az iskolában. De azért az utcán is megkaptam sokszor.

*De mit mondanak?*

Néger, feka, feketeség – ezeket az utcán.

*Fiatalabbaktól, vagy idősebbektől?*

Fiataloktól.

*Bántásként mondják, vagy pedig csak úgy?*

Bántásképpen érzem.

*Az iskolában is?*

Igen, ott is. De ott mindig azt mondják, hogy csak viccelnek. De én nem úgy érzem. Szerintem nem viccelnek.

*Anyukád azt mondta, hogy főként cigányok szoktak emiatt bántani. Így van ez szerinted is?*

Igen.

*Mit gondolsz, miért van ez így? Nem fogadnak be maguk közé?*

Nem tudom.

*Pedig te is egyrészt cigány vagy, másrészt afrikai, Sierra Leone-i. Vagy azért nem fogadnak be, mert jól tanulsz, és versmondó versenyeken is jól szerepelsz?*

Nem tudom. Én úgy érzem, hogy normálisan beilleszkedtem, de nem fogadnak el. Inkább a bőrszínem miatt nem fogadnak el szerintem.

*Az afrikai vonal miatt?*

Igen.

*Barátaid vannak azért?*

Persze. Többen is. Most már.

*És ők szoktak-e téged megvédeni a bántásoktól? Kell-e, hogy ők szóljanak?*

Ők is meg szoktak védeni. Visszaszólnak meg nyugtatgatnak, egyebek, ha úgy van.

*És akkor abbahagyják a piszkálódást?*

Igen.

*Most, hogy növekszel, hogy érzed, könnyebben tudod ezeket a dolgokat kezelni, mint kisebb korodban, vagy pedig egyre nehezebb?*

Könnyebben tudom. Kiskoromban visszafogottabb voltam. Most már elkezdtem én is visszaszólogatni, mert megelégteltem.

*De nem verekszenek?*



Opre Csabáné Ica

Néha az is előfordul. Volt olyan, náciztak, horogkeresztettek, meg ilyesmik.

*Neked mondják?*

Igen.

*De miért?*

Mert azt mondják, menjek el rabszolgának. Képzelje el, Ica néni, hogy az történt, hogy angolul csesztettek, káromkodtak, s ezt mind értettem az iskolában. Az angoltanár szólt rájuk. Meg azt is mondták rám, hogy slave. Azt jelenti, hogy rabszolga. És ez nekem nagyon rosszul esett. Egészen nyolcadik félévig, De most már, így év végén békén hagynak.

*Most érzed azt, hogy békén hagynak? Nincsenek ilyen jelzők, mint „rabszolga”, többé?*

Igen. Most érzem. Mert ugye régen a négereket dolgoztatták a földeken, és ugye ezt emlegetik, meg mondják, hogy emlékezzek vissza, flashback. És ez nekem rossz.

*Érdekes, hogy ma már a gyűlöletbeszéd büntethető, és akkor mégis, ezek a fiatalok nem tudják, hogy ezt nem szabad? Hogy tilos?*

Így van. Nekem azt mondják, hogy ők csak viccelnek. De szerintem ez nem vicc.

*És nem mondtad még sohasem nekik, hogy mit gondoltok, hogyan esnek nekem ezek a dolgok?*

De, már mondtam, de csak azt mondják mindig, hogy ez csak vicc. Értsem meg. Mindig ez van.

*Sírtál-e már ezek miatt valaha is?*

Volt már rá példa. Igen.

*Itthon sírtál, vagy ott?*

Inkább itthol. Volt olyan egyszer, hogy amikor hazajöttem, és annyira felhúztak, úgy beleütöttem a radiátorba, hogy még mindig ott van a nyoma a radiátorban.

*Akkor is a négerezés miatt volt?*

Nem, akkor a cigányságom miatt. Alsóban – emlékszem – cipőtalpat akartak velem nyalatni.

*Ne mondd!*



**Párbeszéd az előítéletekről**

Így van. Józsefháziak. Be akartak csicskítani.  
*Tanároknak szóltál-e bármikor is?*  
Igen, többször is. Beszéltek az osztálytársaimmal, akkor megkaptam tőlük, hogy vamzer vagyok.  
*Az mit jelent?*  
Vamzer, az besúgó, beköpő, árulkodó. Én nem tartom ezt vamzerságnak.  
*Mi a szándékod nyolcadik után?*  
Tovább szeretnék tanulni Debrecenben. Ipari technikumban. Kéttannyelvűben. Szeretném bővíteni a szókinccsemet. Okleveles képzésre mennék. A kísérletek nagyon érdekelnek kémia vonalon.  
*Mint kutató?*  
Mint vegyész.  
*Nem gondoltad, hogy itt maradsz?*  
Nem. Debrecen az sokszínű diákváros. Ott lehet, hogy jobban elfogadnak majd, mint Vasváriban.  
*Csak ezért mennél el, vagy azért, mert érdekel a kémia?*  
Mindkettő.  
*Hogy gondolod, a származásod valaha is egyenes utat ad majd neked?*  
Azt gondolom, hogy Debrecenben jobb lesz ez.  
*Kíváncsi vagyok, hogy jársz szerencsével, és hogy találod meg az utadat Debrecenben!*

**Kutyák és emberek: egy kalap alatt?**

**Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella és Tarsoly Eszter**

A Roma Lányok Ifjúsági Klubjának három tagja készített egy podcast felvételt a kóbor kutyákról és a kutyákkal kapcsolatos saját tapasztalatukról. A beszélgetésben szóba jött az állatvédők és a sintérek tevékenysége is, valamint egy ezzel kapcsolatos facebook-bejegyzés, amire – a felvételt készítő lányok szavaival – „durva kommentek” születtek. A podcast-felvétel készítői nem bocsátkoznak a kommentek elemzésébe. Látszólag csak a kutyákról beszélgetnek. Mi az, amiről hallgatnak a beszélgetésben résztvevő lányok? Mi az, amiről nem lehet beszélni?

A podcast-beszélgetés elkészítése során arra kértük a lányokat, vitassák meg, mit gondolnak a kóbor kutyákkal kapcsolatos Facebook-megjelenésről, amelyet egy állatvédő szervezet tett közzé, és amelyre rengeteg, sokszor a kutyákat körülvevő embereket bántó tartalmú komment született. Az elkészült felvétel hallgatása közben elgondolkodtunk azon, hogy mi az, ami csak említésre kerül, aztán elhallgatódik a lányok beszélgetésében. A második megszólaló azt mondja: hát én még nem láttam, csak annyit hallottam, hogy nagyon durva kommenteket írtak. A felvétel hallgatója, ha nem ismeri a Facebook-posztot, nem tudhatja, miről szólnak ezek a „durva kommentek”. A következő megszólaló, aki látta ezeket a megjegyzéseket, át-

veszi a szót: az volt a posztban, hogy túl sok kutya van a telepén, kóbor állat, meg koszosak, ilyesmi... Ezután azonban csak a kutyák helyzetének értelmezése folytatódik a podcast-ban: az állatok problémáit nem elhallgató, de az emberek kutyákhoz való kötődését is kiemelő beszélgetésre kerül sor.

Vajon az emberek védelmében beszélnek-e a lányok, amikor a kutyákhoz való kötődésükről beszélnek? Mintha a „durva kommentekkel” (is) párbeszédbe bocsátkoznának át-tételesen, az el nem mondott, bántó tartalomra is folyamatosan reflektálva. Mi az, amihez a lányok most, itt, ebben a beszélgetésben nem találják meg a hangot – a hangjukat? Van egy szociolingvisztikai elemző megközelítés, a sociolinguistics of the spectre azaz a ’kísértés szociolingvisztikája’. Ez az elgondolás segít nekünk az elhallgatás értelmezésében.



Tarsoly Eszter

A francia filozófus, Jacques Derrida szerint a „kísértés” minden egyenlőtlen hatalmi helyzethez hozzátartozik: a „kísértetek” jelen-nem-lévő jelenlétek. Láthatatlanok, de mégis ott vannak. Így tehát meg kell vizsgálnunk azt is, ami nagyrészt láthatatlan és hallhatatlan, mégis átalakító ereje van: keretbe foglalja és alakítja a társadalmi gyakorlatokat. A lányok életének alakulását, az ő sorsukat is befolyásolják azok az előítéletek, amelyek a „durva kommenteket” életre hívták.

Ez a „kísértet” nekem különösen tetszik, annak idején úgy hívtam az óvodában, hogy virágnyelv. Nem akarunk bántani vele, nem akarunk sérteni vele, és magunknak sem akarunk fájdalmat okozni. A lányok abban az életkorban vannak, amikor önmaguk megítélése szempontjából különösen fontos a mások által megfogalmazott értékítélet. Én végigolvastam a kommenteket, volt ott pozitív és negatív is, de sokan a Facebook-posztban ítéletet fogalmaztak meg. Nem a kóbor kutyákkal kapcsó-



Párbeszéd az előítéletekről

latban, hanem az emberekről, ami jól mutatja, hogy a lányok mit élhettek meg, és miért hallgatták el, még ha tudják is, hogy miről volt szó. Úgy tesznek, mintha nem tudnák, mert fáj.

A lányok beszélgetése kapcsán az merül fel, hogy ők a kutyák helyzetét a saját életükkel párhuzamban szemlélik. Holott ez nem így van. Az állatvédők célja az állatok védelme, a romák pedig a magyar társadalom része, itt, Tiszavasváriban is. Szerintünk nem helyénvaló, hogy miközben valaki a kutyákkal foglalkozik, az emberekről külső szemlélőként ítéletet mond. Mert ez tulajdonképpen egy ítélet volt: kimondtak egy ítéletet fotóval, hozzákommentelve. Volt néhány olyan hozzászólás, ami a megoldást kereste, és felhívta a figyelmet, hogy egészen más egy állat és egészen más egy ember, de sokan mintha örömmel írták volna a borzalmas ítéleteket a cikk alá. Mintha nem gondolták volna azt, hogy ezt emberek olvassák. A roma közösség nincs még felkészülve arra, hogy ilyen kommenteket meg tudjon válaszolni. Pontosabban nem csak a roma közösség nincs felkészülve, senki sincs.

A podcast-ban szereplő lányok nem beszélnek erről, bár egyikük olvasta a bejegyzéseket. A beszélgetés egyik készítője

szertint kellemetlen érzés számukra, hogy ezek a kommentek rájuk is vonatkozhatnak, hiszen mindenkit egy kalap alá vesznek. Pedig ők nem olyanok, mint akikről ezek a kommentek szólhatnak. Ezek a lányok pont abban a korban vannak, amikor nagyon érzékenyek. Lehet, hogy ők szívesen elmondanák a véleményüket. Ez a borzalom ebben az egész roma, nem roma dologban, hogy a lányok attól félnek, hogy őket ezért lenézik, elítélik. Hogy nem hiszik el, amit ők őszintén mondanak. Az ő őszinteségüket leseprrik a magyarok sokszor, és ezzel elhallgattatják őket. Szégyenletesek voltak a kommentek, és a lányok ezt a szégyent nem akarják önmagukra vonatkoztatni.

Van olyan résztvevő a mi kutatócsoportunkban is, akiben nagyon él ez, míg mások ezen már túlvannak: a megbántások, amiket átéltek, minden beszélgetés folyamán feljönnek, és nem tudnak vele mit kezdeni. Azért is nem szeret beszélni néhány résztvevő, bár itt a kutatócsoportban biztonságban van, de még mindig attól fél, hogy nem hiszik el neki, amit mond. Ez visszahat arra, hogy hogyan mer megnyilvánulni.

Odafordulás kizsorítás helyett

Ezek az írások több nézőpontból is bemutatják, hogy miért problémás emberek csoportjait egységesként látni és láttatni.

Mit szeretnék a várostól én?

Ábri Izabella

Hogy mit szeretnék a várostól én és még rajtam kívül nagyon sok ember? Szeretném, ha együtt tudnánk élni mind, a roma és magyar emberek. Jó lenne, hogyha nem lenne ez a megkülönböztetés, hiszen a roma emberek közt is vannak olyan emberek, akik dolgozók, szorgalmasak és családcentrikusak. Ne a külső és a cigány származás láttára ítéljük el az embereket. Szerintem úgy az igazságos, hogy ha közelebbről megismerjük egymást, és nem csak látásról ítéljük el az embereket. Sok minden a neveléstől is függ, ki hogyan neveli a gyermekét. Engem anyukám mindig arra tanított, hogy tiszteljem a nálam idősebb embereket. Erre lenne is egy példám.

A helyszínt nem szeretném leírni, de azért elmesélem a sztorimat, mert volt benne rossz érzés is, de amit a végén hallottam, az nagyon jól esett nekem. Azon a bizonyos helyen, ahol én voltam, nagyon sokan álltak előttem a sorban. Egy idős néni a lányával utánam jött be, és amikor én következtem volna, akkor ő hamarabb ment, mint ahogy következett volna. Ezért én nem is szóltam neki semmit, mondtam, hogy persze, nyugodtan. De míg a sorban várakozunk, kint a tulajdonos szedte a portáján körül a szemetet, és erre a néni azt mondta, minek szedi össze, azért van a cigány, hogy összeszedje. Nekem ez nagyon rosszul esett. A várakozás közben már én következtem volna, de az idős

néni akkor elkezdett menni a pult felé. Mondtam is neki, nyugodtan, én ráérek. De ami nagyon jól esett nekem, az az volt, hogy a lány elnézést kért tőlem. Akkor úgy éreztem, hogy több ilyen kellene erre a világra, aki igenis elfogadja a roma embereket.



Ábri Izabella egy kutatócsoporti ülésen

Hisz nem mindenki egyforma, vannak jók és rosszak is. De nem lenne szabad egy kalap alá venni minden roma embert. Először ismerjük meg azt az illetőt, és ha úgy van, nyugodtan alkothatunk róla véleményt, de míg nem ismerjük azt a bizonyos embert, csak látásra ítéljük meg, na az nem mindegy. Ember emberek fölött nem ítélezhet, csakis Isten Ítélteti meg az embereket. Jó lenne, ha tudnánk egy közösségben élni, mivel egy városban élünk. Nagyon sok magyar ismerősöm van, mun-



## Odafordulás kiszorítás helyett

katársam, és kijövök velük, ők is velem. Megbízna bennem, és nagyon jól esik nekem az a bizalom, amit tőlük kapok romaként. Nekem semmi problémám nincs az emberekkel. Attól, hogy roma származásúak vagyunk, vannak, akik tudnak kulturált módon viselkedni. Én csakis azt szeretném elérni, hogy akik dolgos és normális viselkedést mutatnak romaként, azt ne általánosítsák. Ismerjük meg egymást, és tudjunk együtt élni a mi kis városunkban.

## Tudunk változni?

### Szabóné Balázs Beáta

Szerintem a történetem nem egyedi. Vannak nála sokkal érdekesebb történetek is. De büszke vagyok rá, hogy ezeket megléptem.

Életem nagyobb felében egy kalap alá vettem a cigányokat. Gyerekként úgy láttam, hogy idegenek, koszosak, és hogy félni kell tőlük. Magunkkal hozunk egy neveltetést, egy családi viselkedésmintát, sokáig nem foglalkozunk ezzel. Tizenéves koromban elkerültem otthonról, kollégiumban laktam, majd az egyetemi tanulmányok következtek. Úgy mondanám, hogy egy képzeletbeli falat építettem fel, ami biztonságot adott. Igazából a cigányokkal semmilyen kapcsolatomban nem volt. Elhatárolódtam, elidegenedtem a cigányoktól is, és minden mástól, ami nem volt a hétköznapijaim része.



Szabóné Balázs Beáta

Tiszavasváriban kerültem, majd az új házba költöztünk, a banki világból a gazdaságba csöppentem. Az anyává válásom volt

a változás előidézője. A hirtelen változással egy új szituációba kerültem. A magyar napszámosok mind idősek voltak, és az ezt követő években a ház körüli porta kialakításához, más mezőgazdasági munkákhoz új munkaerőt már nemigen találtunk. Ekkor kerestük a megoldást, és a cigányok között is olyan munkaerőt, aki tud is és akar is dolgozni. De! El kellett kezdenem megtanulni a cigányokkal kapcsolatos hétköznapi feladatokat, érintkezéseket, konfliktusokat kezelni. A kapcsolódás először főleg az asszonyokkal volt. Nehéz volt, mert arra tanítottak előtte, hogy ne közeledjek, mert veszélyes. Az anyasággal jött változás miatt közelebb engedtem magam hozzájuk, és itt jöttek a konfliktusok. Például pénzkérés; bejött az intim szférámba, amit nem akartam, de elküldeni sem akartam; aztán többen jöttek, s én megijedtem. Nem voltak bántóak, de hihetetlen ragaszkodónak éreztem őket. Aztán néhány szituáció után a legtöbbször megtaláltunk egy közös hangot. Ez békét jelentett a lelkemnek. Megszelídültek az addig kialakult képek és tulajdonságok a cigányokról. Elkezdtem őket is más szemüveggel nézni, és színebb kép alakult ki róluk. Én úgy éltem meg, hogy a kölcsönös tisztelet feloldotta a bennem élő konfliktusokat.

Az egyik cigány férfi nagyon elvarázsolt volt, mert nem tudott annyira figyelni a munkára. A fia meg még inkább. Ő a földön feküdt, borsót szedett. Egyik szemet a szájába tette, a másikat a kosárba. El lehet képzelni! A férjem a döbbenet után nevetett, majd határozottan rendre intette őket. Ezt többször és még többször megtette. Tudtuk, hogy ezek az emberek akkor kerültek először kapcsolatba a munkával. Ez vállalkozóként nem jó, ezért rákényszerültünk közösen a férjemmel, hogy szabályokat hozunk ezzel kapcsolatban. Férjem húzta meg a határokat, és ezzel egy jobban működő munkakapcsolat tudott kialakulni. Ez még nem „a boldog vég”, de már eredmény. Tudok több jó példát is itt a városunkban a mezőgazdasági munkavégzés kapcsán, amit fontosnak tartok, mert a hétköznapiokon ezek erősítenek minket abban, hogy merjünk előrelépni, kérni, kapni, kölcsönösséget és tiszteletet adni a másoknak – a mezőgazdaságban és akár az utcán is.

2022 óta rendszeresen járok a Duj Dzséne – Ketten folyóirat szerkesztői csoportba. Ez a kutatómunka az egyetemről érkezett diákok, tanárok, cigányok és magyarok kommunikációját fejleszti. Számomra segítség a megértésben. A hétköznapiakra is jó útravalót ad, és mint ez a cikk is, színesíteni kívánja a látásmódunkat. Az itt leírt történések, igaz, több évet is magukba ölelnek, de mégis, csak egy megállóját jelentik az életemnek. Lelki folyamatként ez számomra azt jelentette, hogy jobban megismertem az itt élő embereket, velük együtt a cigányokat is. Ez az időszak az „ismerkedésről”, az esélyadásról és a kapcsolódásról szólt.



Amikor közösségben járunk

Lakatos Elisabeth

Bárhová is megyünk, a megjelenésünk jó, viszont amikor sok a közönség, egy kicsit kellemetlenül érezzük magunkat, pláne amikor nincs ismerősünk. Deviszont ha lássuk, hogy hogy alkalmazkodnak hozzánk, akkor bátrabbnak érezzük magunkat, és feltaláljuk saját önmagunkat. Amikor megyünk valahova, a megjelenésünk jó, deviszont a kiejtésünkkel van mindig a probléma, és van úgy, hogy hátunk mögött mindig kicsússzágolnak, hogy nem egyet mondunk, hanem ecset, és többször azért van a gond. Kigúnyolnak. Deviszont van olyan is, hogy a romáknak szókinccse van, és meg tudják fogni a magyarokat a beszédükkel. Nagyon sokat ér, ha valakinek szókinccse van, mert abból tud megélni.

Romákkal járni: Egyforma-e az ugyanolyan?

Kerekesné Lévai Erika

A most megjelenő folyóiratunknak a témája „az egy kalap alá vevés”. Mikor is szoktunk ilyet mondani? Amikor általánosítunk. Amikor azt mondjuk, hogy ilyenek az orvosok, a tanárok, a mesteremberek és még sorolhatnám a foglalkozásokat. Engem mindig sértett, ha általános megfogalmazásokat használtak rám mint tanítóra, tanárra. Többször hallom, és példákat is tudnék rá írni, hogy hány és hány helyen hangzik el, hogy „ilyenek a cigányok”. Hiába, a vérükben van! – mondják sokszor. Ha bármikor a pozitívumok a kiemelés, az egy csoportba sorolás alapjai, akkor, ha valaki mégis kilóg ebből a sorból, azt jóindulatúan különcknek mondják. Még ezáltal is a pozitív megközelítésű csoportok előremutató megítélését segítik elő. A negatív általánosításoknál az emberek többsége sokszor élvezettel erősíti a rossz és az elítélendő tulajdonságokat. Itt szinte sohasem veszik észre, ha vannak pozitív kivételek.

A rendbontók, a hangosak, az erőszakosak mindig magukra vonják a figyelmet. A csendeseket, a visszahúzódot, az általános normáknak megfelelőket szinte soha nem veszik észre. Ha mégis, akkor “a kivételek erősítik a szabályt” alapon említik meg a pozitív példákat. De ezt is azért teszik, hogy önmagukat vagy az általánosítókat erősítsék abban, hogy amúgy az általánosítás alapja, egy-egy csoport elítélése ezáltal is őket igazolja.

Kik és miért általánosítanak? A történelemből rengeteg példát lehet felsorolni. Sajnos nem egy ilyen kezdeményezés háborúhoz vagy népirtáshoz vezetett. Jelen esetben a Tiszavasvárit annyira feszítő kérdésben, a roma és nem roma lakosság együttéléséből származó megítélések szempontjából tartom érdemesnek megvizsgálni ezt a kérdést.

Amikor gyerek voltam, olyan iskolába jártam, ahol nem ta



Lakatos Elisabeth és Lakatos Józsefné Réca

nultak romák. Szerintem kamaszkorba léphettem, amikor felfigyeltem azokra a beszélgetésekre, amelyek a cigányokról szóltak. Megmondom őszintén, hogy akkor azt mondták nekem, hogy a cigányok egy telepen élnek együtt, és már akkor is elég sok negatív jelzöt hallottam róluk. Nagy olvasó voltam, és a könyvélményeim alapján úgy gondoltam el, hogy a cigányok egy törzsben élnek, és olyanok, mint az indiánok. Az indiánokat akkor minden gyerek szerette, és sajnálta, hogy az elnyomók mennyire tönkretették az ő tiszta világukat. Nem is értettem, hogy akkor a cigányokról miért beszélnek olyan sok rosszat. Nekem ez egy kicsit olyan megfoghatatlan, izgalmas kérdésnek tűnt már akkor is. Igyekeztem megismerni a romák történelmét, a társadalomban betöltött szerepüket.

Ehhez segített hozzá az első munkahelyem, a városban bűdi iskolának nevezett intézmény. Itt találkoztam a tanítás során roma gyerekekkel és családjakkal. Majd jóval később a Magiszter Iskolában. Látom azokat a roma családokat, akik küzdenek azért, hogy megfeleljenek azoknak a normáknak, amiknek alapján nem bélyegezik meg őket. Látom azt, hogy sokan keresik a kitörési lehetőséget, ami lehetetlennek látszik számukra, mégis küzdenek.

Viszont nagyon sokan csak az általánosítások alapján nyilatkoznak és mondanak olyan szlogeneket, amelyek nem viszik előbbre azt, hogy a két népcsoportnak hogyan is lehetne jól együtt élni. Ma már tudom, hogy a telepi környezet nem egyenlő a roma kultúrával. Ma már tudom azt is, hogy a telepi viselkedés nem a roma kultúra része. Egy kalap alá a romák sem veszik magukat. Többen mondják azt, még ők maguk is, egy-egy családra, hogy ők szegényt hoznak a romákra. Nemegyszer történik meg, hogy saját családjukat a másik fölé emelik. Ők maguk is tudják, hogy ki mennyit ér. A nem romák sokszor emlegetik, hogy bezzeg a cigányok összefognak, megvédik egymást. Le-



## Odafordulás kiszorítás helyett

het, hogy egy-egy esetben ez igaz, de sokszor tettelegesséig is elmennek egymás ellen a roma családok. Sőt maguk azok, akik kihasználják, „csicskáztatják” a másik romát.

Akkor miért gondolják a nem romák, hogy minden cigány



Jani-Demetriou Bernadett, Kerekesné Lévai Erika és Szakál Sára Rebeka egy kutatócsoporti ülésen

egyforma és ugyanolyan? Valószínű, hogy azért, ami ma a világban is látszik, és már fentebb is szóltam róla, hogy a negatív dolgokra jobban odafigyelnek az emberek. Ez alapján gondolják, hogy mindenki ugyanolyan. A telepre meg nem járnak ki a nem romák, ezért nem is láthatnak mást, csak a városban problémásabb, hangosabb, zenélősebb csoportokat. Akik hangosan bőgetik a kocsijukban lehúzott ablakok mellett a saját ízlésüknek megfelelő zenét, sokszor a cigányzenét. Arról nem szól a fáma, hogy a telepen hányszor, de hányszor panaszkodnak a roma emberek a másik roma emberre, akik hangosan hallgatják éjjel-nappal a zenét. Ők ugyanúgy csendben vannak, ugyanúgy izgulnak, hogy holnap hogyan fognak felkelni és dolgozni menni, mint azok a nem roma emberek, akik a környéken laknak és erre panaszkodnak. Itt is az szokott elhangzani, hogy a cigányok bömböltetik a zenét, de az nem, hogy hány cigány ember ugyanúgy nem alszik a hangos zenétől.

Mi lehetne az első lépés? Egymás megismerése, ami nem könnyű dolog. Többször mondták már az itt élők, hogy a 24. órában vagyunk az együttélés kérdésében. De talán az utolsó percben vagyunk. Itt az ideje elkezdni. A mi csoportunk már elkezdett ezeken a kérdéseken gondolkodni. Hogyan lehetne városi szinten? Keressük a válaszokat, ezért indítottuk ezt a folyóiratot is. De várjuk is az elgondolásokat.

## Az orvosi váróteremben

### Makula Attiláné Rostás Melinda

Elment egy asszony orvosnál. Ahogy ott várakozott, arra lett figyelmes, hogy egy idős néninek segítségre van szüksége. Az asszony jó szándékkal felállt, és segíteni akart. Megkérdezte, hogy

segíthet-e bejelentkezni a doktornőnél. Erre az idős néni felháborogva elkezdte a segítséget visszautasítani. Az emberek előtt kiabálni kezdett, hogy neki ne segítsen egy cigány, mit képzel magáról, hogy idejön hozzám a TAJ-kártyámat elkérni. Ekkor egy középkorú férfi felállt, és közölte vele, hogy csak segíteni akart ez az asszony, mivel látta, hogy nem tud bejelentkezni.



Makula Attiláné Rostás Melinda

Ez az asszonyba rossz érzéseket keltett, és elgondolkozott. Alábecsülték, mert cigány. De szerintem ugyanolyan segítséget nyújtott volna neki, mint egy magyar. Az asszony nagyon megalázva érezte magát, pedig ő csak jót akart. Ez az asszony én voltam, Melinda.

## A tiszavasvári roma közösség

### Hubják Edit

Tiszavasváriban a roma közösség nem csupán a város része, hanem annak lüktető szíve is. Hagyományaikban élnek a régi idők történetei, az összetartás, ami minden roma család sajátja. A nagycsaládok, a közös ünnepek, a mulatozás mind-mind erősítik ezt a köteléket. Mégis, a tiszavasvári romák élete nem mindig könnyű. A munka, a megélhetés terén sok kihívással kell szembenézniük. Tanítóként nap mint nap látom, hogy a gyerekekben ott a kíváncsiság, a tehetség és a kitartás is, csak lehetőséget kell adni nekik, hogy kibontakozhassanak. A Tiszavasvári Magiszter Általános Iskolában minden egyes diák egy külön világ. Ezek a gyerekek nemcsak tanulni akarnak, hanem álmodni is – nagyokat, merészen, bátran. A közösség ereje a szívükben van. A család, az egymásra figyelés, az „együtt vagyunk erősek” érzése hajtja őket előre. Egyre több fiatal dönt úgy, hogy továbbtanul, szakmát szerez.



Emberi szemmel – rövid történetek

Lakatos Sára Zsanu és Schmidt Ildikó, Lakatos Sára Zsanu gondolatai

Én mint ember úgy nézek az emberekre, ahogy ők néznek rám. Nem csak a jó oldalukat kell nézni, amit mutatnak. Ha a városban találkozunk, még a köszönésük se egyforma. Ismerősökkel, ha találkozunk, van, aki nem ismer meg, és ha köszönök, nem is köszön vissza. Többet annak nem is köszönök, nem is látom a tekintetében, hogy ő jó ember. Ugyanígy vagyok a romákkal is, van, akit nem kedvelek.

Főleg a fiatalokat, a drogosokat kellene segíteni, nem kell elítélni őket. Lehet, hogy azért csinálják, bánatukban, vagy azért, hogy jól érezzék magukat. Volt egy 16 éves fiú, hajszálon múlt az élete. Kiment fél hétkor, kért egy cigit vagy valami ilyesmit, mire hazaért, nem kapott levegőt. Mentő vitte be a kórházba, és azt mondták, hogy drogot találtak a vérében. Nem a drogfogasztókat kéne megbüntetni, hanem aki árulja, aki ide behozta ezt. Nagyon el van fajulva ez a környéken. Régen nem is ismerték a drogot. A drogosoknál az is van, hogy nincs munkájuk, vagy elvesztették a családjukat, ezért csinálják, ebben töltik ki a bánatukat. Előfordul, hogy elváltak, éheznek, mert ebben a városban nem jó a megélhetés.



Lakatos Józsefné Réca, Lakatos Sára Zsanu és Tarsoly Eszter

Akinek szerencséje van, dolgozik, akinek nincs, úgy marad munka nélkül, amíg nem talál munkát. Ez az én gondolatom, és nincs olyan megbízható ember, akiben megbízhatnék, és ezért nem bízok meg senkiben. Mindenfélét ígérgetnek: felírják a nevünket, ekkor meg ekkor gyere vissza, és lesz munkád. Aztán akkor elmegyünk, és várunk, de akkor sem adnak munkát, akkor sincs rá lehetőség, hogy megkapjuk a munkát. De azt csak azért csináljuk, hogy jobb legyen a gyerekeink megélhetése.

Ott van az a rengeteg szegény ember, nincs semmilyen munkájuk. Amikor bemennek a hivatalba, mert kaptak egy értesítést, és el akarják intézni azt, még egy papír kitöltésében sem segítenek. Különösen nehéz ez azoknak, akik nem tudnak írni és olvasni. Volt ott a hivatalban egy asszony, aki sírva mondta ne-

kem, hogy nem segítenek a papírmunkában, miközben ő nem tud írni és olvasni. És akkor én kitöltöttem neki a papírt, mert én szerencsére tudok írni. Milyen emberek az olyanok, nincs szívük, csak a maguk hasznát nézik. A hivatalban ott voltam, és hallottam egy pár szót, és még a magyarok is azt mondták, hogy nem szép dolog ezt csinálni. Ők még azt is mondták, hogy nekik ki van adva, hogy nem segíthetnek.

Schmidt Ildikó reflexiója:

Zsanu a saját és a környezetének az életéből mesél el négy rövid történetet, amelyek a köszönéshez való viszonyához, a drog-használathoz, a munkakereséshez és a hivatali ügyintézéshez kapcsolódnak. A szövegeket a tehetetlenség különböző formákban való megjelenése köti össze. A kiindulási pont mindegyik történetben a valóság értelmezésére és feldolgozására való igényből fakad, ami a hiábavalóság újra és újra történő megélésébe torkollik.

Kategóriák mögött: megismerés és kapcsolat az emberi találkozásokban

Jani-Demetriou Bernadett

Az ember a világban való tájékozódás megkönnyítésére kategóriákba rendezi a világot. A tárgyak, élőlények kategóriái mellett az emberek egymást is csoportokba sorolják. Ez az ember részéről egy ösztönös kognitív folyamat. A kategorizáció a túlélést segíti, mert új helyzetekben a korábbi tudásunkra és tapasztalatainkra támaszkodva a felállított kategóriáink segítik bejósolni a lehetséges történéseket. Az embereket is feltételezett tulajdonságaik, viselkedésük, kinézetük alapján kategóriákba soroljuk. Az emberek kategorizációja a társas folyamatokat egyszerűsíti le és teszi bejósolhatóvá, ezáltal segíti azok megértését úgy, hogy az emberek korábbi tapasztalataikra támaszkodva felismernek hasonlósági viszonyokat, és ez alapján egy elképzelt struktúrát vetítenek a helyzetre. Kategóriáinkat különféle nevekkal, címkékkel illetjük. Az, ahogy kategorizáljuk a világot és benne az embereket, a mi belső világunkról, tapasztalatainkról és elképzeléseinkről árulkodik, és kevésbé a kategorizált világról és emberekről, mert az általunk érzékelt tulajdonságokat szintén az általunk érzékelt hasonlóság és különbözőség alapján csoportosítjuk.

Ahogy az új helyzetet vagy embert megismerjük, egyre több olyan tulajdonságot fedezhetünk fel, amelyek nem tökéletesen vagy egyáltalán nem illenek bele a már létező kategóriáinkba. Minél jobban megismerünk valakit, annál kevésbé akarjuk besorolni másokkal egy kategóriába. Kapcsolatba kerülünk egymással, ismerősök leszünk egymás számára.



**Odafordulás kiszorítás helyett**

A történeteink által, amiket megosztunk egymással, válunk egymás számára egyedivé.

A workshopok kezdetekor, amikor a kutatócsoport tagjaként kerültünk egymással egy szokatlan és új helyzetbe, először talán mi is inkább a kategóriákat láttuk: voltak a kutatók, az egyetemisták, a roma asszonyok és a nem roma asszonyok. A workshopok során megosztott történetek azonban jelentősen csökkentették a kategóriák jelentőségét. A történetek egyedi arcot és hangot adtak nekünk. Név szerint ismerjük a másikat, és nem az egymásnak adott címkékre emlékszünk, hanem az elmesélt vagy együtt megélt történetekre. Például, ha ránézek Márkra a workshopon, nem a budapesti egyetemistát látom benne, hanem azt a barátomat, aki az első Vasváriban töltött nyáron velünk tanult meg biciklizni a Magiszter iskola udvarán, egy magiszteres, „Budapest” feliratú biciklin. Ugyanígy, ha ránézek Izára vagy Melindára, nem gondolok arra, hogy milyen kategóriát képviselve vesz részt a workshopokon, hanem az jut eszembe, amikor az egész kutatócsoportot vendégül látták otthonukban töltött káposztával, és életemben először kóstoltam meg a vakarót. A személyes történetek mellett azok is eszembe

jutnak ilyenkor, melyeket mi, a résztvevők a workshopokon megosztottunk egymással. Például Réca vagy Kerekesné Erika gyerekkori történeteit a romák és nem romák egymás mellett éléséről.

A workshopok ezeken a történeteken keresztül nemcsak egymás megismerésére adnak lehetőséget, hanem arra is, hogy megértve saját kategóriáinkat át tudjuk értékelni azokat, illetve, hogy a kategóriák leegyszerűsítő képe helyett egy adott ember vagy csoport valóságára tudjuk helyezni a hangsúlyt.



Kutatócsoporti ülés Tiszavasváriban

Számunk online változatában további írásokat olvashatnak: *Ha nem lett volna ott a nevem mellett az a „c” betű* – Opre Csabáné Ica interjúja Tündikével; Balogh Brigitta, Opre Csabáné Ica, Szakál Sára Rebeka, Bodó Csanád: *Ica és Brigi megvitatják...*; Bangó Melinda, Berta Attila, Horváth Dávid, Csizmazia Richárd, Kunhegyesi Lili: *Roma egyetemista fiatalok szemével*.

**Impresszum**

**Felelős kiadó:** Heltai János Imre és Tarsoly Eszter

**Felelős szerkesztők:** Heltai János Imre, Kerekesné Lévai Erika, Tarsoly Eszter

**A szerkesztőbizottság tagjai:** Ábri Izabella, Balogh Brigitta, Bodó Csanád, Cselle Gabriella, Heltai János Imre, Jani-Demetriou Bernadett, Jenei Kamilla, Kerekesné Lévai Erika, Köntös Mihály, Kulcsár Sándorné Alföldi Gabriella, Petteri Laihonen, Lakatos Elisabeth, Lakatos Józsefné Réca, Lakatos Sára Zsanu, Makula Attiláné Rostás Melinda, Opre Csabáné Ica, Pataki Viktor, Rimán Mária Kiara, Schmidt Ildikó, Strifler-Síró Zsuzsi, Szabóné Balázs Beáta, Szakál Sára Rebeka, Székely Márk Attila, Tarsoly Eszter, Tokár Zoltánné Katalin

**Műszaki szerkesztő:** Pataki Viktor

**Webfejlesztő:** Szőke János

**Nyomda:** Gőz Nyomdaipari Bt., Tiszavasvári, 4440 Polgári út 2.

**Elérhetőség:** Heltai János Imre: [heltai.janos@kre.hu](mailto:heltai.janos@kre.hu);

Kerekesné Lévai Erika: [kerlevis4@gmail.com](mailto:kerlevis4@gmail.com); Tarsoly Eszter: [e.tarsoly@ucl.ac.uk](mailto:e.tarsoly@ucl.ac.uk)

**A folyóirat megjelenését a NKFIH (Nemzeti Kutatásfejlesztési Hivatal)**

**K146393 számú, „A nyelvi részvétel előmozdítása a kollaboratív kutatás révén” című OTKA-pályázata támogatja.**

